

การพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์ของ
ชุมชนในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2¹
The Development of Creatively Cultural Tourism Resources
of Communities in the Lower North - Eastern Provincial
Cluster 2¹

สุวัชร ศรีจองแสง* และ เขมจิรา นองเป็ด
Suwapat Srejongsoang* and Khemchira Nongped

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
Faculty of Liberal Arts, Ubon Ratchathani University
*E-mail: ajarntaes@gmail.com

Received: Mar 20, 2019

Revised: Dec 12, 2019

Accepted: Dec 25, 2019

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) สำรวจและรวบรวมทรัพยากรทางวัฒนธรรมของชุมชนในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 (2) ศึกษาศักยภาพทรัพยากรทางวัฒนธรรมของชุมชนในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 ที่เอื้อต่อการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์ และ (3) แนวทางการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์ของชุมชนในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 งานวิจัยในครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้เครื่องมืองานวิจัยประกอบด้วย การสัมภาษณ์เชิงลึกและการระดมความคิดเห็น กลุ่มประชากรในการศึกษา ได้แก่ ผู้แทนจากหน่วยงานภาครัฐบาล เอกชน ชุมชนและนักท่องเที่ยว

¹ บทความวิจัยในครั้งนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง โครงการวิจัยการยกระดับคุณค่าและมูลค่าของทรัพยากรทางวัฒนธรรมของชุมชนในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 ผ่านการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์โดยมีส่วนร่วมของชุมชน โดยแหล่งทุนกรมส่งเสริมวัฒนธรรม ประจำปีงบประมาณ 2562

ประกอบด้วย การสัมภาษณ์เชิงลึกและการระดมความคิดเห็น กลุ่มประชากรในการศึกษา ได้แก่ ผู้แทนจากหน่วยงานภาครัฐบาล เอกชน ชุมชนและนักท่องเที่ยว โดยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง โดยคัดเลือกจากกลุ่มประชากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่

ผลการศึกษา พบว่า ทรัพยากรทางวัฒนธรรมของชุมชนในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 ประกอบด้วย (1) วิถีชีวิต (2) ภูมิปัญญาและองค์ความรู้ และ (3) ประเพณีวัฒนธรรม โดยทรัพยากรทางวัฒนธรรมดังกล่าวมีศักยภาพที่เอื้อต่อการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์ ประกอบด้วย (1) ศักยภาพในการดึงดูดใจ (2) ศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว และ (3) ศักยภาพในการบริหารจัดการ สำหรับแนวทางการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์ของชุมชนในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 พบว่า ควรมีการพัฒนาแนวทางดังต่อไปนี้ (1) ศักยภาพด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว ควรพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในชุมชนเช่น ป้ายบอกเส้นทางเข้าถึง ห้องน้ำ เครื่องมือสื่อความหมาย เป็นต้น กิจกรรมการท่องเที่ยว และมีคฤหบดีท้องถิ่น (2) ด้านศักยภาพการรองรับด้านการท่องเที่ยว ควรพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ต้อนรับนักท่องเที่ยว และศักยภาพด้านการสร้างเครือข่ายทางการท่องเที่ยว และ (3) ศักยภาพด้านการบริหารจัดการ มุ่งเน้นการสร้างจิตสำนึกและการตระหนักรู้ของคนในชุมชนและเยาวชน และควรมีการจัดตั้งกลุ่มในการบริหารจัดการท่องเที่ยวให้เกิดความชัดเจน การพัฒนาชุมชนในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์ มีแนวทางในการพัฒนาดังนี้ (1) การค้นหาอัตลักษณ์ของชุมชน (2) การสร้างความแตกต่าง (3) การสร้างมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ (4) การส่งเสริมการตลาด

คำสำคัญ: ทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ชุมชนในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์

Abstract

The aim of this research was threefold: to survey and investigate local cultural resources of communities in the Lower North - Eastern Provincial Cluster 2, to investigate the potential of local cultural resources to serve the creative, cultural tourism development, and to present development guidelines for creative cultural tourism for communities in the Lower North - Eastern Provincial Cluster 2. This research was qualitative research. The researchers used in-depth interviews and focus groups as the research instruments. The sample was obtained through purposive sampling. Participants were from government sectors, private sectors, communities, and tourists.

The researchers found that there were three types of local cultural resources in communities in the Lower North - Eastern Provincial Cluster 2: (1) local ways of life, (2) local wisdom and knowledge, and (3) local traditions. In terms of the potential of local cultural resources to serve the development of creative cultural tourism, they had potential in terms of (1) attraction, (2) tourist capacity, and (3) tourism management. Moreover, development guidelines of creatively cultural tourism for communities in the Lower North - Eastern Provincial Cluster 2 could be operated in different aspects. First, in tourist attractions there should be tourism amenities such as multilingual signs, toilets, and parking areas, tourist activities, and local guides. In terms of tourist capacity, there should be development of tourist information centers and tourism networks. In terms of tourism management, local people and youths should be encouraged to have knowledge and awareness of tourism in their

communities. There should be a local group to assist tourists. The potential of communities in the Lower North - Eastern Provincial Cluster 2 can therefore be developed through three ways: a search for community identity, value creation for local products, and marketing.

Keywords: Cultural Tourism Resource, Communities in the Lower North - Eastern Provincial Cluster 2, Creatively Cultural Tourism

บทนำ

นโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยในปัจจุบันให้ความสำคัญส่วนหนึ่งมีความสัมพันธ์อย่างแยกกันไม่ออกกับการพัฒนาการท่องเที่ยว (Tourism Development) ดังจะเห็นได้จาก แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตั้งแต่ฉบับที่ 6 เป็นต้นมาที่กล่าวถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวในฐานะเครื่องมือของการพัฒนาเศรษฐกิจ กระทั่งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550 - 2554) ยังได้ขยายความสำคัญของการท่องเที่ยวที่มีใช้เพียงเศรษฐกิจในระดับมหภาค (Macro Economic) เท่านั้น แต่ยังให้ความสำคัญกับเศรษฐกิจในระดับจุลภาค (Micro Economic) ได้แก่การให้ความสำคัญกับการการบริหารจัดการต้นทุนทางสังคมและวัฒนธรรมของท้องถิ่นเพื่อนำเสนอการท่องเที่ยวและก่อให้เกิดการอนุรักษ์ต้นทุนดังกล่าวเพื่อให้เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมของภูมิภาค (The Tenth National Economic and Social Development Plan 2017-2021, 2017)

นับตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550 - 2554) จนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555 - 2559) มีความสอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ (Creative Economy) ซึ่ง (Cheewakreangkrai, 1999) อธิบายว่าเป็นเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนบนพื้นฐานของการใช้องค์ความรู้ (Knowledge) การศึกษา การสร้างสรรค์งาน (Creativity) และการใช้ทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual property) เชื่อมโยงกับรากฐานทาง

วัฒนธรรม การส่งเสริมความรู้ของสังคมและเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมสมัยใหม่ โดยเน้นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism) อันเป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งเรียนรู้จากแหล่งวัฒนธรรมในชุมชน ทั้งโบราณสถาน โบราณวัตถุ ประเพณี วิถีชีวิต ศิลปะ และความเชื่อ จึงไม่เพียงแต่เป็นการท่องเที่ยวที่ใช้วัฒนธรรมข้างต้นเป็นลัทธิดึงดูดทางการท่องเที่ยว (Tourism Attraction) เท่านั้น หากแต่ยังเกี่ยวพันกับการสร้างสรรค์และการบริหารจัดการวัฒนธรรมที่สั่งสมมาอย่างยาวนานของชุมชนเพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพอีกด้วย

วัฒนธรรมถือเป็นรากฐานที่สำคัญในการพัฒนาประเทศทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยการส่งเสริมและพัฒนาทรัพยากรทางวัฒนธรรมถือได้ว่าเป็นหน้าที่หลักของกรมส่งเสริมวัฒนธรรม คือ (1) ส่งเสริม สนับสนุนการนำเนื้อหาสาระทางวัฒนธรรมมาใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ (2) พัฒนาแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม ให้เป็นศูนย์กลางการบริการ เผยแพร่และแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมทุกระดับ (3) ส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู สืบสาน ปกป้องคุ้มครอง จารึตประเพณี ภูมิปัญญาและศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนเสริมสร้างค่านิยมที่เหมาะสมในสังคม และ (4) ศึกษาวิจัยและจัดการความรู้ด้านวัฒนธรรม เพื่อการพัฒนาและเผยแพร่ (Department of Cultural Promotion, 2019)

กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 ตั้งอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างของประเทศไทย ประกอบด้วย 4 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดศรีสะเกษ จังหวัดยโสธรและจังหวัดอำนาจเจริญ โดยในพื้นที่มีทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีศักยภาพและมีความหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรด้านการเกษตร ศาสนา โฮมสเตย์ ศิลปหัตถกรรม และกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งทรัพยากรดังกล่าวที่มีอยู่ในพื้นที่นี้สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวคุณภาพและกลุ่มสนใจเฉพาะได้ ไม่ว่าจะเป็น (1) ชุมชนบ้านหึ่งแขง ตำบลหึ่งแขง อำเภอลือเสาะ จังหวัดยโสธร เป็นชุมชนที่มีความโดดเด่นในเรื่องของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์ไท (2) ชุมชนบ้านฟ้าหยาด ตำบลฟ้าหยาด

อำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร เป็นชุมชนที่มีความโดดเด่นของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเกี่ยวกับภูมิปัญญาการทำมาลัยข้าวตอก (3) ชุมชนบ้านละทาย ตำบลละทาย อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ เป็นชุมชนที่มีความโดดเด่นในเรื่องของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์ลาวและ (4) ชุมชนบ้านทรายมูล ตำบลทรายมูล อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี เป็นชุมชนที่มีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นเกี่ยวกับภูมิปัญญาการผลิตขี้ผึ้งด้วยมือ

จากการสำรวจข้อมูลภาคสนามเบื้องต้นยังพบว่าชาวบ้านในชุมชนทั้ง 4 ชุมชน โดยเฉพาะกลุ่มผู้นำชุมชนมีความต้องการที่จะพัฒนาชุมชนของตนเองสู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์ ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการวิจัยเพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์ของชุมชนในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสำรวจและรวบรวมทรัพยากรทางวัฒนธรรมของชุมชนในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2
2. เพื่อศึกษาศักยภาพทรัพยากรทางวัฒนธรรมของชุมชนในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 ที่เอื้อต่อการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์ของชุมชนในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2

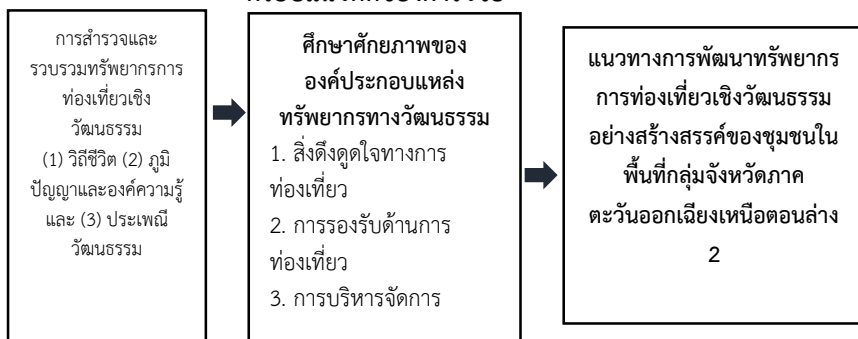
วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานวิจัยดังต่อไปนี้

ขอบเขตการวิจัย

คณะผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่การดำเนินงานวิจัย คือ ชุมชนในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 ประกอบด้วย (1) ชุมชนบ้านหึ่งแขง ตำบลหึ่งแขง อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์ (2) ชุมชนบ้านฟ้าหยาด ตำบลฟ้าหยาด อำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร (3) ชุมชนบ้านละทาย ตำบลละทาย อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ และ (4) ชุมชนบ้านทรายมูล ตำบลทรายมูล อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ โดยมีกลุ่มประชากรตัวอย่างในการวิจัย ประกอบด้วย (1) ภาคชุมชน ได้แก่ ผู้นำชุมชน ประชาชนและตัวแทนชาวบ้านที่มีส่วนในการส่งเสริมวัฒนธรรมภายในชุมชน (2) หน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ ผู้แทนจากสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานอุบลราชธานี เป็นต้น (3) ภาคเอกชน ได้แก่ ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวในพื้นที่กลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 ทั้ง 4 จังหวัด และ (4) กลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่กลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 ทั้ง 4 จังหวัด คณะผู้วิจัยได้ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) ในการคัดเลือกกลุ่มประชากรในการศึกษา และมีการรอบในการวิจัยดังแผนภาพด้านล่าง

กรอบแนวคิดของการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

คณะคณะผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) ในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) และการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ในการสำรวจและรวบรวม (1) ทรัพยากรทางวัฒนธรรมของชุมชนในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 (2) ศึกษาศักยภาพทรัพยากรทางวัฒนธรรมของชุมชนในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 ที่เอื้อต่อการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์ และ (3) แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์ของชุมชนในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2

การทดสอบเครื่องมือ

ความเที่ยงตรง (Validity) คณะผู้วิจัยนำแนวคำถามและประเด็นที่ใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึกที่สร้างขึ้นมาให้แก่นักวิชาการพิจารณาและตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content validity) และความเหมาะสมของภาษาที่ใช้ (Wording) เพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปสอบถามในการเก็บข้อมูลจริง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

คณะผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลโดยการลงพื้นที่สัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กับกลุ่มเป้าหมายกับตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมการท่องเที่ยวและการเสริมเสริมด้านวัฒนธรรม รวมถึงผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชนทั้ง 4 ชุมชน ได้แก่ (1) ชุมชนบ้านห่อแขง ตำบลห่อแขง อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์ (2) ชุมชนบ้านฟ้าหยาด ตำบลฟ้าหยาด อำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร (3) ชุมชนบ้านละทาย ตำบลละทาย อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ และ (4) ชุมชนบ้านทรายมูล ตำบลทรายมูล อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี เพื่อทำการสำรวจและรวบรวมทรัพยากรทางวัฒนธรรมของชุมชนในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 ซึ่งประกอบด้วย (1) วิถีชีวิต (2) ภูมิปัญญาและองค์ความรู้ และ (3) ประเพณีวัฒนธรรม เพื่อศึกษา

ศักยภาพทรัพยากรทางวัฒนธรรมของชุมชนในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 ที่เอื้อต่อการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์ โดยศึกษาภายใต้ประเด็น (1) สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (2) การรองรับด้านการท่องเที่ยว และ (3) การบริหารจัดการ

และคณะผู้วิจัยได้ทำการประชุมกลุ่มย่อย กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชนทั้ง 4 ชุมชนในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 เพื่อรับฟังความเห็น การดำเนินการ แนวทางในการแก้ไขปัญหา ตลอดจนร่วมระดมความคิดเห็นเพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์ของชุมชนในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่เป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) และการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) กับตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมการท่องเที่ยวและการเสริมเสริมด้านวัฒนธรรม รวมถึงผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชนทั้ง 4 ชุมชนในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 โดยคณะผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ผลการศึกษาด้วยวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์ของชุมชนในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 โดยใช้แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของ (Jittangwattana, 2015) รวมถึงแนวคิดศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวของ (Yongpittayapong, 2007) ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย ศักยภาพด้าน (1) สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (2) การรองรับด้านการท่องเที่ยว และ (3) การบริหารจัดการ

ผลการวิจัย

1. ทรัพยากรทางวัฒนธรรมของชุมชนในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2

จากการลงพื้นที่ภาคสนามสำรวจทรัพยากรทางวัฒนธรรมชุมชน ของทั้ง 4 ชุมชน ได้แก่ (1) ชุมชนบ้านห้องแซง ตำบลห้องแซง อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี (2) ชุมชนบ้านฟ้าหยาด ตำบลฟ้าหยาด อำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร (3) ชุมชนบ้านละทาย ตำบลละทาย อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ และ (4) ชุมชนบ้านทรายมูล ตำบลทรายมูล อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี คณะผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ภายใต้ประเด็นสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Office of Tourist Attraction Development, Department of Tourism, 2016) ประกอบด้วย (1) วิถีชีวิต (2) ภูมิปัญญาและองค์ความรู้ และ (3) ประเพณีวัฒนธรรม ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1.1 ชุมชนบ้านห้องแซง

1.1.1 วิถีชีวิต

ชุมชนผู้ไทห้องแซงเป็นชุมชนผู้ไทที่ยังคงขนบธรรมเนียม ประเพณีเดิมไว้อย่างเข้มแข็งและเหนียวแน่น โดยสะท้อนผ่าน (1) ภาษาถิ่นผู้ไท ซึ่งภาษาถือเป็นองค์ประกอบทางวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่า เป็นเครื่องมือสื่อสารในกลุ่มคนเฉพาะกลุ่มบางชาติพันธุ์ที่มีวัฒนธรรมคล้ายคลึงกัน ภาษายังสะท้อนอัตลักษณ์ตัวตนของคนกลุ่มนั้น ด้วยความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ตัวตนชุมชนบ้านห้องแซงจึงได้มีการอนุรักษ์และคงไว้ซึ่งการใช้ภาษาผู้ไทในชีวิตประจำวัน (2) การแต่งกาย ที่ผู้ชายจะสวมเสื้อกระบอกแขนสั้นหรือแขนยาวก็ได้สีคราม นุ่งผ้าโสร่งหรือกางเกงทรงกระบอกผูกผ้าขาวม้าที่เอว ซึ่งจะเห็นได้ว่าชาวผู้ไทห้องแซงจะเน้นเครื่องแต่งกายที่เป็นสีครามกับสีขาว ที่เป็นสีบ่งบอกถึงเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นของตนที่แตกต่างจากชาวผู้ไทในพื้นที่อื่น ส่วนผู้หญิง จะสวมเสื้อทรงกระบอกแขนยาวสีคราม มีผ้าขาวม้าหรือผ้าดาม่วงพาดที่ไหล่ และนุ่งผ้าถุงสีครามลวดลายต่างๆ เช่น ลายต้นสน ลายหมากจับหว่าน ลายดาวล้อมปู ลายสร้อยดอกจิก ลายเจ้านาง เป็นต้น

Figure 1 Local Costume of Phutai Hongsang

1.1.2 ภูมิปัญญา และองค์ความรู้

ชุมชนผู้ไทห้องแซงเป็นกลุ่มคนที่มีความขยันและอดออมเป็นพิเศษและมีวัฒนธรรมการถักทอเสื้อผ้าอย่างเด่นชัด จึงปรากฏเสื้อผ้าชนิดต่างๆ ทั้งที่เป็นผ้าฝ้าย ผ้าไหม ซึ่งจะเห็นได้เด่นชัดจากการแต่งกายของผู้หญิงผู้ไท คือ การนุ่งชิ้นใส่เสื้อย้อมคราม ห่มผ้าสไบพาดไหล่ซ้าย การทอผ้ามัดหมี่ของชุมชนผู้ไทห้องแซงเป็นภูมิปัญญาที่สืบทอดจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ผ้าที่ทอเสร็จจะนำมาตัดเย็บเพื่อเป็นเครื่องนุ่งห่มในการดำรงชีวิต ซึ่งกระบวนการขั้นตอนในการทำจะต้องอาศัยความชำนาญและประสบการณ์ในทุกกระบวนการกว่าจะได้ผ้าออกมาในแต่ละผืน ปัจจุบันชุมชนบ้านห้องแซงได้คงรักษาภูมิปัญญาการทอผ้าจนกระทั่งสามารถยึดเป็นอาชีพเสริมที่สร้างรายได้แก่คนในชุมชน ซึ่งผลิตภัณฑ์จากผ้าที่มีจำหน่ายในปัจจุบันได้แก่ ผ้าถุงมัดหมี่ผู้ไท ผ้าสไบหรือผ้าตาม่อง กระเป๋าผ้า เสื้อย้อมคราม เป็นต้น ผ้ามัดหมี่ผู้ไทถือได้ว่าเป็นเอกลักษณ์ที่บ่งบอกถึงความเป็นตัวตนของชุมชนผู้ไทห้องแซงได้อย่างชัดเจน

1.1.3 วัฒนธรรมประเพณี

งานประเพณีบุญบั้งไฟชุมชนบ้านห้องแซง ถือเป็นประเพณีประจำปีสำคัญที่จัดขึ้นในเดือน 6 ของทุกปี (เดือนพฤษภาคม) จัดขึ้นเพื่อทำพิธีขอฝนตามความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณีอีสานและอัตลักษณ์ของจังหวัดยโสธร

ภายในขบวนแห่ทุกคนจะแต่งกายด้วยชุดผู้ไทที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนและมีการแสดงที่สื่อให้เห็นถึงวิถีชีวิตของคนผู้ไทในอดีตและปัจจุบัน

1.2 ชุมชนบ้านฟ้าหยาด

1.2.1 ภูมิปัญญาและองค์ความรู้

ชุมชนบ้านฟ้าหยาดเป็นชุมชนที่มีการสืบทอดภูมิปัญญาการทำมาลัยข้าวตอก ที่ใช้เป็นส่วนสำคัญในงานประเพณีแห่มาลัยข้าวตอกของอำเภอมหาชนะชัย และจังหวัดยโสธร การทำมาลัยเป็นภูมิปัญญาที่เกิดจากการทดลองแก้ไขและสั่งสมของคนในท้องถิ่นมาหลายรุ่น จนเกิดเป็นองค์ความรู้ที่ตกผลึกคือการนำเอาข้าวเปลือกข้าวเหนียว มาคั่วในหม้อดิน ใช้ก้านกล้วยคนไปมาเพื่อให้เม็ดข้าวแตกเป็นดอก จากนั้นก็มีภูมิปัญญาในการคัดแยกกระหว่างดอกข้าวตอกและกากเปลือกข้าวโดยการนำไปผัด (คัดเลือก) ในกระด้งเพื่อให้กากข้าวนั้นปลิวออกให้เหลือเพียงเม็ดดอกข้าวตอกเท่านั้น ภูมิปัญญาจากชิ้นงานประการต่อมาคือ การร้อยดอกข้าวตอก หากร้อยให้ด้านที่มีสีเหลืองขึ้นด้านบนจะทำให้มาลัยนั้นมีลักษณะสีข้าวอมเหลือง แต่ถ้าหากร้อยให้ด้านที่มีสีเหลืองนั้นคว่ำลง จะทำให้มาลัยนั้นเป็นสีขาวโพลน ประการสุดท้าย การร้อยต้องใช้เข็มสอยเท่านั้นเพราะหากใช้เข็มร้อยมาลัยจะทำให้ดอกข้าวตอกนั้นเกิดการแตกเสียหายได้ จากความสามารถในการร้อยมาลัยนี้เองจึงเป็นที่มาของประเพณีการแห่มาลัย รูปทรงของมาลัยก็นับเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่สร้างสรรค์ขึ้น โดยทั่วไปมีอยู่สองประเภทคือมาลัยสายฝนและมาลัยผูกข้อ แต่ลักษณะการตกแต่งนั้นก็ขึ้นอยู่กับความสามารถเฉพาะบุคคลของผู้สร้างชิ้นงาน แต่โดยมากที่ส่วนบนของมาลัยนั้นจะร้อยดอกข้าวตอกให้เป็นลักษณะตาแหลว (ดวงตาของเหี้ยว) เพื่อความสวยงามและแฝงคติขอคิดที่ว่าดวงตาของเหี้ยวนั้นสามารถมองเห็นได้จากบนฟ้าเพื่อปกป้องรักษาความปลอดภัยให้กับชุมชน

1.2.2 วัฒนธรรมประเพณี

งานประเพณีแห่มาลัยข้าวตอก เป็นประเพณีที่มีชื่อเสียงของชุมชนบ้านฟ้าหายดและจังหวัดยโสธร ที่เป็นมรดกวัฒนธรรมทางสังคมที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน โดยจะจัดงานแห่มาลัยข้าวตอก 2 ครั้ง คือ (1) วันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 3 ก่อนวันมาฆบูชา 1 วัน และ (2) ช่วงงานบุญประจำปีหรือบุญกุ่มข้าวใหญ่ อยู่ช่วงประมาณเดือนยี่หรือเดือนสอง เป็นประเพณีที่เกิดจากการแพร่กระจายของการใช้ข้าวเป็นเครื่องบูชาปรับเปลี่ยนมาจนเป็นมาลัยที่ใช้แขวนเป็นเครื่องบูชาขึ้นได้เกิดกระบวนการสั่งสมประสบการณ์และภูมิปัญญา ตลอดจนเกิดเป็นวัฒนธรรมซึ่งมีคติในพิธีกรรมที่มาที่แฝงเร้นในการจัดพิธีกรรมการแห่ข้าวตอก คือ (1) การสร้างความรัก ความสามัคคีของคนในชุมชน ที่ร่วมแรงร่วมใจกันจัดงานประเพณีขึ้น (2) ความเลื่อมใสและศรัทธาในพระพุทธศาสนา ที่แฝงเรื่องราวทางพระพุทธศาสนาผ่านมาลัยข้าวตอก ที่เปรียบเสมือน ดอกมณฑารพ ซึ่งเป็นดอกไม้บนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ มีความสวยงามและมีกลิ่นหอมเป็นพิเศษ เวลาที่ดอกมณฑารพจะบาน หรือร่วงหล่น ก็ต้องมีเหตุการณ์สำคัญๆ เท่านั้น

Figure 2 – 3 steering wheel popped rice with rainy style (left) steering wheel popped rice with bunch style (right)

1.3 ชุมชนบ้านละทาย

1.3.1 วิถีชีวิต

ชุมชนบ้านละทายเป็นชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ลาว ที่มีประวัติความเป็นมาเกี่ยวกับเกี่ยวกับการอพยพในการสร้างบ้านแปงเมืองของเมืองอุบลราชธานีในอดีต และที่ตั้งในปัจจุบันได้แบ่งเขตการปกครองอยู่ในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ ชุมชนบ้านละทายเป็นหนึ่งในกลุ่มชาติพันธุ์ลาว ที่มีชื่อเสียงหนึ่งในกลุ่มชาติพันธุ์ส่วยเผ่าไทยที่อาศัยอยู่ในจังหวัดศรีสะเกษ โดยจะเห็นได้ชัดจากการแต่งกายที่ถือเป็นอัตลักษณ์ที่บ่งบอกความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ลาวละทาย โดยผู้ชายจะนุ่งกางเกงขาก๊วยสั้น สวมเสื้อม่อฮ่อม แขนสั้น คาดผ้าขาวม้าตาราง เมื่อออกไปนอกบ้านเพื่อร่วมงานบุญ จะนุ่งโสร่ง สวมเสื้อคอกลมแขนสั้น มีผ้าขาวม้าคล้องคอสำหรับผู้หญิงนิยมนุ่งผ้าถุงแบบมีเชิงผ้าถุงหรือตีนซิ่น สวมเสื้อฝ้ายสีขาวหรือเสื้อขาว ห่มสไบสีฟ้าลายขีดที่ทอขึ้นในชุมชนบ้านละทายและทำมวยผมให้เรียบร้อยเพื่อความสวยงามจะประดับด้วยเครื่องเงินเสริมเข้ามา

Figure 4-5 Local Costume for Woman in La-Tay Community (left) and Local Costume for Man in La-Tay Community (right)

1.3.2 ภูมิปัญญาและองค์ความรู้

ชุมชนบ้านละทายเป็นชุมชนที่มีทุนทางวัฒนธรรมในชุมชนที่อุดมสมบูรณ์และประกอบกับทุนทางสังคมที่ส่งผลต่อการพัฒนาต่อยอดทรัพยากรเพื่อสร้างฐานเศรษฐกิจในรูปแบบของรายได้ที่เกิดขึ้นในชุมชน จากการนำภูมิปัญญาที่ถ่ายทอดมาสร้างมูลค่าและคุณค่าผ่านผลิตภัณฑ์ชุมชน อาทิ (1) การทอผ้าของชุมชนบ้านละทายในอดีตจะนิยมทอใช้ในครัวเรือนนิยมทำผ้าขาวม้า ผ้าถุง ผ้าสไบ ทำเพื่อเป็นสิ่งของสมมา (สมมา หมายถึง บ้านใดที่มีลูกสาวที่กำลังจะออก

เรือนแต่งงานจะต้องนำผ้าฝ้าย ฝ้ายไหม ฝ้ายดุง เพื่อนำไปมอบให้กับแม่ของผู้ที่เป็นสามี) และทำเก็บไว้เป็นมรดกให้ลูกหลาน ซึ่งไม่ได้ทอไว้เพื่อขาย ปัจจุบันผ้าดุงและผ้าสไบชนิดสีฟ้าที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนบ้านละทายได้รับความนิยมจากคนที่เดินทางไปเยือนทำให้ชุมชนได้มีการจัดตั้งกลุ่มอาชีพขึ้นเพื่อทอผ้าสร้างรายได้ให้กลุ่มชาวบ้านในชุมชน (2) การทำลายบั้งไฟเป็นภูมิปัญญาที่ใช้ในการเอ็งบั้งไฟ (ตกแต่งบั้งไฟ) ในงานประเพณีบุญบั้งไฟประจำปี โดยลักษณะในการทำลวดลายจะเป็นการสับลาย ซึ่งจะใช้ลื้อ ค้อน สับลงไปตามกระดากเพื่อให้ได้ลวดลายตามที่ต้องการ ลายบั้งไฟส่วนใหญ่ใช้ลายศิลปะไทย คือ ลายกนก อันเป็นลายพื้นฐานในการสับลายบั้งไฟ โดยนิยมใช้กระดากสีที่มีลักษณะสีที่ฉูดฉาด เพื่อให้ได้สีที่สวยงาม

1.3.3 วัฒนธรรมประเพณี

ชุมชนบ้านละทายเป็นชุมชนที่ยังคงยึดถือทำเนียมปฏิบัติงานบุญในแต่ละช่วงเดือน ฮีต 12 อยู่เป็นประจำไม่ได้ขาด และยังคงปฏิบัติมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งประเพณีที่ชุมชนบ้านละทายและชาวบ้านในตำบลละทายให้ความสำคัญและจัดงานยิ่งใหญ่อยู่เป็นประจำทุกปี คือ งานประเพณีบุญบั้งไฟ จัดขึ้นในประมาณเดือน 6 หรือเดือน 7 ของทุกปี ภายในงานประเพณีบุญบั้งไฟของชุมชนบ้านละทายมีการประกวดขบวนบั้งไฟ ลวดลายบั้งไฟโบราณ ภายในขบวนแห่จะมีการแสดงวิถีชีวิตของคนชุมชนบ้านละทายและสิ่งที่เป็นเอกลักษณ์ของที่นี่ คือ การนำขบวนบั้งไฟด้วยการรำกลองตุ้ม เป็นการรำเพื่อขอฝน ที่ชุมชนยังคงอนุรักษ์ไว้ ซึ่งเป็นการรำแสดงในประเพณีบุญบั้งไฟเท่านั้น

1.4 ชุมชนบ้านทรายมูล

1.4.1 ภูมิปัญญาและองค์ความรู้

ชุมชนบ้านทรายมูลเป็นชุมชนที่ขึ้นชื่อว่าเป็นแหล่งผลิตฆ้องทำมือที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย ที่มีการถ่ายทอดปลูกฝังจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งผลิตฆ้องของชุมชนบ้านทรายมูลจะมีขนาดตั้งแต่ 8 นิ้ว ไปจนถึงขนาด 60 เซนติเมตร 80 เซนติเมตร และ 120 เซนติเมตร วัสดุที่ใช้ทำมีทั้งทำจากเหล็กและทองเหลือง และลักษณะที่โดดเด่นของฆ้องชุมชนบ้านทรายมูลจะเป็นฆ้อง 9 จูม (จูม) ด้วยความเชื่อทางการให้ทานที่ว่า

การให้ทานฆ้อง 9 จุมจะได้านิสงค์สูง มีความอุดมสมบูรณ์ในโภคทรัพย์ มีน้ำเสียง
เสนาะไพเราะ มีเกียรติยศชื่อเสียง ปรากฏในแผ่นดินทั้งชาตินี้และชาติหน้า อุดมไป
ด้วยความสุข นอกจากนี้ผลิตภัณฑ์ฆ้องของชุมชนบ้านทรายมูลแต่ละขนาดยังแฝง
ความเชื่อของคนอีสานในอดีตที่ได้มีการกำหนดการวัดขนาดหรือที่เรียกว่า โฉลก
หรือโสก เพื่อดูโชคชะตาของคน สัตว์ สถานที่ และสิ่งของ เช่น หากจะซื้อฆ้องถวาย
วัด ผู้ซื้อฆ้องต้องใช้เชือกวัดเส้นผ่าศูนย์กลางฆ้อง แล้วใช้มือกำเชือกต่อกันนับโสกไป
ตามลำดับ ไปไหนตกโสกดีซื้อใบนั้น ถ้าตก "สิทธิมังคละโชค" ทำนายว่า จะมี
ความสำเร็จมีสิริมงคลและมีโชคลาภ เช่น ถ้าตก "เสียงดังกลั้วเท่าแผ่นธรณี" ทำนาย
ว่า เสียงฆ้องจะดังไปทั่วดินแดนที่เสียงฆ้องดังไปถึง ถ้าตก "ตีออกบ้านผาบเอาชัย"
ทายว่า เมื่อใช้ตีในเวลารอบทัพจับศึกจะได้ชัยชนะมาสู่บ้านสู่เมือง เป็นต้น

Figure 7 Gong Production by Handmade

2. ศักยภาพทรัพยากรทางวัฒนธรรมของชุมชนในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 ที่เอื้อต่อการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์

จากการลงพื้นที่ภาคสนามในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) และระดมความคิดเห็น (Focus group) กับกลุ่มเป้าหมาย ภายใต้ประเด็นศักยภาพทางการท่องเที่ยว ประกอบด้วย (1) ศักยภาพในด้านสิ่งดึงดูดใจ (2) ศักยภาพการรองรับด้านการท่องเที่ยว (3) การบริหารจัดการ (Office of Tourist Attraction Development, Department of Tourism, 2016) คณะผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลผลการศึกษาโดยใช้แนวคิดศักยภาพทางการท่องเที่ยวภายใต้ 3 ประเด็นดังกล่าวและสามารถสรุปผลการศึกษาได้ดังตารางที่ 1 ดังนี้

Table 1 Potential of Local Cultural Resources in the Lower North - Eastern Provincial Cluster 2

ชุมชน	ศักยภาพในด้านสิ่งดึงดูดใจ	ศักยภาพการรองรับด้านการท่องเที่ยว	การบริหารจัดการ
ชุมชนบ้านห่อแขง	(1) เป็นชุมชนผู้ไทที่มีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่โดดเด่น ที่สะท้อนผ่านภาษาถิ่นผู้ไท การแต่งกาย ภูมิปัญญาทอผ้า การแสดงพื้นที่บ้าน วัฒนธรรมประเพณีพื้นถิ่น	(1) ชุมชนผู้ไทห่อแขงเป็นชุมชนท่องเที่ยว ที่เปิดนักท่องเที่ยวได้เข้ามาศึกษาเรียนรู้ และได้รับมาตรฐาน Homestay ในปี พ.ศ.2559	(1) ชุมชนมีการบริหารจัดการท่องเที่ยวของชุมชนภายใต้ชมรมผู้สูงอายุตำบลห่อแขง (2) ชุมชนสร้างการตระหนักรู้และสร้างจิตสำนึกแก่เยาวชนในท้องถิ่น โดยให้เยาวชนได้มี

ชุมชน	ศักยภาพในด้านสิ่งดึงดูดใจ	ศักยภาพการรองรับด้านการท่องเที่ยว	การบริหารจัดการ
	(2) ภายในชุมชนมีกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และมีส่วนร่วมตามฐานการเรียนรู้ภายในชุมชน	(2) เป็นชุมชนที่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานในระดับท้องถิ่น ระดับจังหวัดและระดับประเทศ	ส่วนร่วมในกิจกรรมท่องเที่ยวของชุมชน
ชุมชนบ้านฟ้าหยาด	(1) เป็นชุมชนที่มีความโดดเด่นทางทรัพยากรทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาการทำมาลัยข้าวตอก (2) ประเพณีมาลัยข้าวตอกเป็นประเพณีที่มีชื่อเสียงของชุมชนบ้านฟ้าหยาด อำเภอมหาชนะชัย และของจังหวัดยโสธร (3) มีกิจกรรมท่องเที่ยวที่สะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชนได้อย่างชัดเจน ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถร่วมทำมาลัยข้าวตอกร่วมกับชุมชนได้ทุกกระบวนการ	(1) ชุมชนเปิดให้นักท่องเที่ยวเข้าศึกษาเรียนรู้การทำมาลัยข้าวตอกในกลุ่มทำมาลัยข้าวตอก ซึ่งจำนวนนักท่องเที่ยวที่เหมาะสมในการทำกิจกรรม 15 – 20 คน (2) ชุมชนยังไม่มีการจัดการท่องเที่ยวในรูปแบบของ Homestay ที่รองรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการพักค้างคืน (3) ชุมชนได้รับการสนับสนุนจากองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา	(1) ชุมชนยังไม่มีการบริหารจัดการท่องเที่ยวอย่างชัดเจน ซึ่งในปัจจุบันมีเพียงกลุ่มทำมาลัยข้าวตอกที่เปิดให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามาศึกษาเรียนรู้ (2) ชุมชนร่วมมือกับสถานศึกษาภายในพื้นที่ถ่ายทอดความรู้และสร้างจิตสำนึกให้กับเยาวชน ให้เห็นความสำคัญเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

ชุมชน	ศักยภาพในด้านสิ่งดึงดูดใจ	ศักยภาพการรองรับด้านการท่องเที่ยว	การบริหารจัดการ
		จังหวัดยโสธร การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานอุบลราชธานี	
ชุมชนบ้านละทาย	(1) มีทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่สะท้อนความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ลาวละทายได้อย่างชัดเจน เช่น ภูมิปัญญาการทอผ้า ภาษาพูด การแต่งกาย และการแสดงพื้นถิ่น (2) มีประเพณีบุญบั้งไฟที่มีชื่อเสียงของจังหวัดศรีสะเกษ (3) มีกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวได้ร่วมกิจกรรมและเรียนรู้ร่วมกับชุมชนผ่านทรัพยากรทางวัฒนธรรมของชุมชน	(1) ชุมชนเปิดให้นักท่องเที่ยวได้เข้าศึกษาเรียนรู้ วิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ลาวของจังหวัดศรีสะเกษ แต่ชุมชนยังไม่มีบริการบ้านพัก Homestay (2) ชุมชนได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานในพื้นที่ประกอบด้วย องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และวัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ	(1) ผู้นำชุมชนมีความเข้มแข็ง ต้องการที่จะผลักดันชุมชนบ้านละทายให้เป็นชุมชนท่องเที่ยวกลุ่มชาติพันธุ์ลาวในอนาคต (2) ชุมชนได้สร้างจิตสำนึกและความตระหนักรู้กับเยาวชนในพื้นที่ผ่าน การร่วมมือกับสถานศึกษาในพื้นที่ผ่านหลักสูตรท้องถิ่น (3) ชุมชนยังไม่มีการบริหารจัดการกลุ่มอย่างชัดเจน

ชุมชน	ศักยภาพในด้านสิ่งดึงดูดใจ	ศักยภาพการรองรับด้านการท่องเที่ยว	การบริหารจัดการ
ชุมชนบ้านทรายมูล	(1) เป็นชุมชนที่ความโดดเด่นทางทรัพยากรทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาการทำผ້องด้วยมือ (2) มีกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวได้ร่วมผลิตและแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชุมชน	(1) ชุมชนเปิดเป็นแหล่งเรียนรู้ให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาเรียนรู้กรรมวิธีการทำผ້องด้วยมือ แต่ยังไม่สามารถให้บริการบ้านพัก Homestay (2) ชุมชนได้รับการสนับสนุนจากพัฒนาชุมชนจังหวัดอุบลราชธานี วัฒนธรรมจังหวัดอุบลราชธานี	(1) ชุมชนยังไม่มีการจัดการท่องเที่ยวอย่างชัดเจน (2) ชุมชนได้สร้างจิตสำนึกและความตระหนักรู้กับเยาวชนในพื้นที่ผ่าน การร่วมมือกับสถานศึกษาในพื้นที่ผ่านหลักสูตรท้องถิ่น

จากการศึกษาศักยภาพทรัพยากรทางวัฒนธรรมของชุมชนในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 จึงอาจกล่าวได้ว่า ทั้ง 4 ชุมชนมีทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่มีความโดดเด่นที่แตกต่างกัน อาทิ ชุมชนบ้านห้อยแขงเป็นชุมชนที่มีทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่สะท้อนความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท ชุมชนบ้านฟ้าหยาดเป็นชุมชนที่มีทรัพยากรทางภูมิปัญญาการทำมาลัยข้าวดอก ที่มีความเชื่อในการบูชาข้าวกับความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ชุมชนบ้านละทายเป็นชุมชนที่มีทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่มีความโดดเด่นในความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ลาวในจังหวัดศรีสะเกษ และชุมชนทรายมูลเป็นชุมชนที่มีองค์ความรู้ภูมิปัญญาในการทำธงด้วยมือ ที่ความเชื่อแฝงในผลิตภัณฑ์แต่ละชิ้นของชุมชน นอกจากนี้ในแต่ละชุมชนมีทรัพยากรที่เอื้อต่อการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์ที่ให้นักท่องเที่ยวได้เข้าไปมีส่วนร่วมทำกิจกรรมและแลกเปลี่ยนกับชุมชน อย่างไรก็ตามแม้ว่าชุมชนส่วนใหญ่ไม่มีการจัดการท่องเที่ยวที่เป็นรูปธรรม แต่ชุมชนมีความพร้อมในการต้อนรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการเดินทางมาเยือนในลักษณะของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

3. แนวทางการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์ของชุมชนในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2

3.1 แนวทางการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์ของชุมชนในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 สามารถสรุปแต่ละประเด็นดังนี้

3.1.1 สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว จากการศึกษาพบว่า ในการพัฒนาศักยภาพด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว ควรให้ความสำคัญกับ (1) สิ่งอำนวยความสะดวกในชุมชน เช่น เครื่องมือสื่อความหมาย ห้อยน้ำ ป้ายบอกเส้นทางการถึงชุมชน (2) พัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมเนืองด้วยหลายกิจกรรมที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์ของชุมชนแต่นักท่องเที่ยวไม่มีโอกาสได้มีส่วนร่วม (3) ควรมีการฝึกอบรมทักษะมัคคุเทศก์ท้องถิ่นและยุวมัคคุเทศก์

เพื่อให้สามารถถ่ายทอดข้อมูลทางการท่องเที่ยวของชุมชนและสื่อความหมาย
อัตลักษณ์ของชุมชนได้อย่างน่าสนใจ

3.1.2 การรองรับด้านการท่องเที่ยว จากการศึกษาพบว่า
ชุมชนส่วนใหญ่ไม่มีการให้บริการบ้านพักโฮมสเตย์ อย่างไรก็ตามก็ตีหากพิจารณาจาก
ศักยภาพตามบริบทของชุมชน อาจเหมาะสำหรับเป็นแหล่งเรียนรู้ที่นักท่องเที่ยว
สามารถเดินทางมาท่องเที่ยวแบบวันเดียว นอกจากนี้ในการด้านการรองรับด้าน
การท่องเที่ยวยังให้ความสำคัญกับประเด็นการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงาน
ต่างๆ อย่างไรก็ตามก็มีการสร้างเครือข่ายเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ชุมชนสามารถ
ขับเคลื่อนการท่องเที่ยวของชุมชนให้สามารถเดินทางต่อไปได้ เช่น การร่วมมือกับ
ชุมชนท่องเที่ยวด้วยกัน และการสร้างความร่วมมือกับบริษัทนำเที่ยวที่มีกลุ่ม
นักท่องเที่ยวเฉพาะที่ตรงต่อกลุ่มเป้าหมายของชุมชน เป็นต้น

3.1.3 การบริหารจัดการ จากการศึกษาพบว่า ในการพัฒนา
เป็นชุมชนท่องเที่ยวควรมีการจัดตั้งกลุ่มเพื่อให้การบริหารจัดการท่องเที่ยวมีความ
ชัดเจนยิ่งขึ้น ซึ่งจะทำให้การขับเคลื่อนการท่องเที่ยวสามารถเดินทางต่อไปได้ง่าย
นอกจากนี้ในประเด็นของการบริหารจัดการยังหมายถึงการอนุรักษ์ทรัพยากร
ทางวัฒนธรรม ในระยะที่ผ่านมาชุมชนได้ร่วมมือกับสถานศึกษาในการจัดการเรียน
การสอนในหลักสูตรชุมชนที่เป็นสร้างจิตสำนึกและตระหนักกับเยาวชนอีกทาง
หนึ่ง ซึ่งการที่ให้เยาวชนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวจะทำให้นักท่องเที่ยว
รู้สึกหวงแหนทรัพยากรในชุมชนที่เป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรทางวัฒนธรรมของ
ชุมชนเช่นเดียวกัน

**3.2 การพัฒนาชุมชนในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
ตอนล่าง 2 เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์**

3.2.1 การค้นหาอัตลักษณ์ของชุมชน การท่องเที่ยวเชิง
วัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์จำเป็นต้องอาศัยทุนทางสังคมและวัฒนธรรมเป็นปัจจัย
หลัก ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์จึงจำเป็นต้อง
ค้นหาอัตลักษณ์ที่บ่งบอกความเป็นชุมชนผ่านการวิเคราะห์ฐานของทรัพยากรทาง

วัฒนธรรมของชุมชน อาทิ วิถีชีวิต ศิลปะ ประเพณี ภูมิปัญญา ซึ่งจากการศึกษา อาจสรุปอัตลักษณ์ของ ทั้ง 4 ชุมชนได้ดังนี้ (1) ชุมชนบ้านห้อยแขวง วิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท (2) ชุมชนบ้านฟ้าหยาด องค์ความรู้ภูมิปัญญาทำมาลัยข้าวตอก (3) ชุมชนบ้านละทาย วิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ลาว และ (4) ชุมชนบ้านทรายมูล องค์ความรู้ภูมิปัญญาห้อยทำมือ ทั้งนี้การที่มีรากฐานที่เข้มแข็งจะทำให้ชุมชนสามารถพัฒนาในมิติอื่นๆ ได้ง่าย

3.2.2 การสร้างความแตกต่าง ทรัพยากรการท่องเที่ยวเป็น สิ่งที่สามารถลอกเลียนแบบได้ ซึ่งจะเห็นได้จากผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวที่มี ลักษณะที่คล้ายคลึงกัน อาทิเช่น รายการนำเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยว การค้นหา ความโดดเด่นหรือสร้างเอกลักษณ์ จึงเป็นสิ่งที่ช่วยป้องกันการลอกเลียนแบบ และทำให้นักท่องเที่ยวสามารถจดจำลักษณะเฉพาะของแต่ละชุมชนได้ เช่น (1) การสร้างความแตกต่างของชุมชนผู้ไทห้อยแขวง มีความแตกต่างจากชุมชนผู้ไทที่อื่น จากการแต่งกาย การใช้คำเรียกตนเองว่า ผู้ไท ในขณะที่พื้นที่อื่นเป็น ภูไท (2) ชุมชนบ้านฟ้าหยาด สร้างเอกลักษณ์ให้ตนเองโดยเป็นแหล่งเรียนรู้การทำมาลัย ข้าวตอกแห่งเดียวในประเทศไทย (3) ชุมชนบ้านละทาย สร้างความเป็นเอกลักษณ์ ของตนเองด้วยการเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ลาวในจังหวัดศรีสะเกษ และมีการแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์ และ (4) ชุมชนบ้านทรายมูล มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นคือเป็นแหล่งผลิตห้อยทำมือที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การสร้างความแตกต่างไม่ใช่เพียงการพัฒนากิจกรรมให้มีความหลากหลาย แต่ควรคำนึงถึง ประสบการณ์ที่นักท่องเที่ยวให้สัมผัสความเป็นชุมชนให้มากที่สุด

3.2.3 การสร้างมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ การสร้างคุณค่าให้กับ ผลิตภัณฑ์เป็นการรู้จักถึงมูลค่าของผลิตภัณฑ์ ในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวควร จัดให้นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสชมการสาธิตกระบวนการผลิตและมีส่วนร่วมในการ ผลิตสินค้าของชุมชน เพื่อเป็นการสร้างการรับรู้หรือความตระหนักที่นำไปสู่ความ เข้าใจอย่างลึกซึ้ง เช่น (1) ชุมชนบ้านห้อยแขวง ให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมใน กิจกรรมการผลิตสินค้าของที่ระลึกจากผ้าพื้นถิ่น (2) ชุมชนบ้านฟ้าหยาด ให้

นักท่องเที่ยวได้ร่วมผลิตมาลัยข้าวตอก (3) ชุมชนบ้านละทาย ให้นักท่องเที่ยวได้ร่วมกิจกรรมการทำอาหารพื้นถิ่น และ (4) ชุมชนบ้านทรายมูลให้นักท่องเที่ยวได้ร่วมทำฆ้องเป็นผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก การลงตลาดลาย เป็นต้น

3.2.4 การส่งเสริมการตลาด ปัจจุบันการส่งเสริมการตลาดจะมุ่งขายผลิตภัณฑ์แบบมวลชนมาสู่การส่งมอบคุณค่าด้วยผลิตภัณฑ์ที่มีความจำเพาะเจาะจงมากยิ่งขึ้นที่เรียกว่า “การตลาดที่ใช้คุณค่าเป็นฐาน” การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์เป็นการเชื่อมคุณค่าสังคมและวัฒนธรรมปรับให้เข้ากับความสัมพันธ์ให้เกิดความกลมกลืนเพื่อให้สอดคล้องกับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว ในการส่งเสริมการตลาดควรให้ความสำคัญกับการสร้างการรับรู้กับนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมาย เช่น การเล่าเรื่อง (Story to tell) ที่สอดแทรกคุณค่าทางวัฒนธรรมของชุมชนและ การใช้สื่อสังคมออนไลน์ (Social media)

การวิจารณ์ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์ของชุมชนในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 คณะผู้วิจัยสามารถนำมาอภิปรายผลองค์ความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นดังนี้

จากการศึกษาสำรวจและรวบรวมทรัพยากรทางวัฒนธรรมของชุมชนในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 พบว่า ชุมชนในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 มีทรัพยากรทางวัฒนธรรมของชุมชนที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับบริบททางสังคมที่เป็นตัวกำหนดทุนทางวัฒนธรรม (1) ชุมชนบ้านห้อยแขง เป็นชุมชนที่มีความโดดเด่นด้านวิถีชีวิตความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท ที่สะท้อนผ่านภาษาถิ่น การแต่งกายที่ถือเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนที่เชื่อมโยงไปยังภูมิปัญญาการถักทอเครื่องนุ่งห่มของคนในชุมชน (2) ชุมชนบ้านฟ้าหยาด เป็นชุมชนที่มีความโดดเด่นด้านอัตลักษณ์ของชุมชนผ่านภูมิปัญญาการทำมาลัยข้าวตอกที่แสดงถึงการบูชาข้าว ความศรัทธาในพระพุทธศาสนา (3) ชุมชนบ้านละทาย เป็นชุมชนที่มีความโดดเด่นด้านวิถีชีวิตกลุ่มพันธุ์ลาว หนึ่งในกลุ่มชาติ

พันธุ์สืเผ่าจังหวัดศรีสะเกษ ที่สะท้อนผ่านการแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์ และงาน ประเพณีบุญบั้งไฟงานประเพณีสำคัญประจำปีที่รวมศิลปวัฒนธรรมชุมชน เช่น ภูมิปัญญาการทำลายบั้งไฟ การรำกลองต๋ม เป็นต้น และ (4) ชุมชนบ้านทรายมูล เป็นชุมชนที่มีองค์ความรู้ภูมิปัญญาการทำหม้อด้วยมือที่สืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งถือเป็นหมู่บ้านผลิตหม้อทำมือที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย สอดคล้องกับ (Det-um, 2013) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์: กรอบแนวคิด สู่แนวทางปฏิบัติสำหรับประเทศไทย ที่กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นการนำทุนทางวัฒนธรรมมาเป็นปัจจัยหลักทางการท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นวิถีชีวิต ศิลปะ ประเพณี ภูมิปัญญา ตลอดจนความหลากหลายทางธรรมชาติ การสร้างความตระหนักและความภาคภูมิใจในคุณค่าของวัฒนธรรมเปรียบเสมือนการสร้างรากฐานที่เข้มแข็งและจุดยืนที่มั่นคงของสังคม

จากการศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพทรัพยากรทางวัฒนธรรมของชุมชนในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 พบว่า การพัฒนาศักยภาพทรัพยากรทางวัฒนธรรมสามารถจำแนกตามประเด็นได้ดังนี้ (1) ศักยภาพด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว ซึ่งควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในชุมชนเช่น ป้ายบอกเส้นทางเข้าถึง ห้องน้ำ เครื่องมือสื่อความหมาย เป็นต้น การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วม และการฝึกอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่น (2) ศักยภาพด้านการรองรับด้านการท่องเที่ยว ควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ในการต้อนรับนักท่องเที่ยว และการสร้างเครือข่ายทางการท่องเที่ยว ทั้งในรูปแบบชุมชนกับหน่วยภาครัฐ ชุมชนกับหน่วยงานเอกชน และชุมชนกับชุมชน เป็นต้น และ (3) ศักยภาพด้านการบริหารจัดการ ควรมุ่งเน้นการอนุรักษ์ทรัพยากรทางวัฒนธรรม สร้างจิตสำนึกและการตระหนักรู้ของคนในชุมชนและเยาวชน และควรมีการจัดตั้งกลุ่มในการบริหารจัดการท่องเที่ยวให้เกิดความชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับ (Heetchan, n.d.) ได้ศึกษาเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนาการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ ควรพัฒนาทั้ง 4

ด้าน ประกอบด้วย การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ การวางแผนในการดำเนินงาน กำหนดเครื่องมือเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ และด้านการจัดการ นอกจากนี้สอดคล้องกับ (Pheuksakit, 2018) ได้ทำการศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกรณีศึกษา ตำบลจันทเขลม อำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี ผลการศึกษาพบว่า แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน ควรให้ความสำคัญในการพัฒนา (1) จัดให้มีการนำเสนอรูปแบบเตรียมความพร้อมของหมู่บ้านเพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชน (2) สาธารณูปโภคที่ยังคงมีสภาพปัญหาให้พร้อมใช้งานยิ่งขึ้น (3) การจัดสร้างศูนย์การเรียนรู้ (4) การช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในทุกภาคส่วน (5) การปลูกจิตสำนึกของคนในชุมชนและ (6) การประชาสัมพันธ์ในทุกรูปแบบ ทั้งการสนับสนุนจากภาครัฐ เอกชน ตลอดจนหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนาชุมชนในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งมีแนวทางในการพัฒนา ดังนี้ (1) การค้นหาอัตลักษณ์ของชุมชน เนื่องจากการมีรากฐานที่เข้มแข็งจะทำให้ชุมชนสามารถพัฒนาในมิติอื่นๆ (2) การสร้างความแตกต่าง เพราะการค้นหาความโดดเด่นหรือสร้างเอกลักษณ์ เป็นสิ่งที่จำช่วยป้องกันการลอกเลียนแบบและทำให้นักท่องเที่ยวสามารถจดจำลักษณะเฉพาะของแต่ละชุมชนได้ (3) การสร้างมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ เนื่องจากการสร้างคุณค่าให้กับผลิตภัณฑ์เป็นการสร้างการรับรู้ด้านจิตวิทยาให้รู้สึถึงมูลค่าของผลิตภัณฑ์ และ (4) การส่งเสริมการตลาด เนื่องจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์เป็นการเชื่อมคุณค่าสังคมและวัฒนธรรมปรับให้เข้ากับความสัมพันธ์ให้เกิดความกลมกลืนเพื่อให้สอดคล้องกับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับ (Chinchot and Chanteuk, 2016) ทำการศึกษาเรื่องรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของสวนผึ้ง ผลการศึกษาพบว่า การจะพัฒนาสวนผึ้งให้ก้าวสู่การเป็นเมืองที่มีรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้นั้น ต้องสามารถพัฒนาจุดเด่นของสวนผึ้งมาพัฒนา ร่วมกับองค์ประกอบของบริบทต่างๆ ให้ประสานสอดคล้องกัน ซึ่งสามารถสรุป

รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ออกเป็น 5 รูปแบบประกอบด้วย (1) แหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (2) ผู้ประกอบการเชิงสร้างสรรค์ (3) ชุมชนเชิงสร้างสรรค์ (4) กิจกรรม หรือสินค้าเชิงสร้างสรรค์ และ (5) การสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ ในการพัฒนาชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์ จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับคนในชุมชนท้องถิ่นที่ถือเป็นหัวใจหลักในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ให้เกิดขึ้นได้ ชุมชนนั้นจะต้องสามารถใช้ทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ในท้องถิ่นได้อย่างกลมกลืน ซึ่งต้องอาศัยความสามารถในการจัดการองค์ความรู้ภูมิปัญญาที่เป็นระบบ สามารถถ่ายทอดทักษะ ความสามารถ ดัดแปลงหรือประยุกต์ให้เข้ากับบริบทในปัจจุบันได้

ข้อเสนอแนะ

1. การพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในชุมชนให้มากขึ้น รวมถึงการกระจายรายได้ให้กับชาวบ้านในชุมชนอย่างทั่วถึง ไม่ว่าจะเป็นการดำเนินการภายใต้รูปแบบกลุ่มสมาชิกด้านการท่องเที่ยว รวมถึงการร่วมมือกับกลุ่มอาชีพอื่นๆ ภายในชุมชน เช่น กลุ่มเกษตร กลุ่มอาชีพงานฝีมือ ทั้งยังเป็นการเพิ่มรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชน

2. กิจกรรมการท่องเที่ยวถือเป็นหัวใจสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่ให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์จากการท่องเที่ยว สำหรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์กิจกรรมการท่องเที่ยวไม่จำเป็นต้องหลากหลายแต่หัวใจสำคัญคือการทำให้นักท่องเที่ยวได้เข้าถึงแก่นอัตลักษณ์ความเป็นชุมชนท่องเที่ยว ซึ่งจะทำให้นักท่องเที่ยวเกิดจิตสำนึก ความตระหนักรู้และจดจำชุมชนได้

สรุปผลการวิจัย

จากผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ทั้ง 3 ข้อ สามารถสรุปได้ว่า ชุมชนทั้ง 4 แห่งในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 นั้นมีทรัพยากรทางวัฒนธรรมของชุมชนที่มีศักยภาพในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรทาง

วัฒนธรรมด้านวิถีชีวิต ด้านภูมิปัญญาและองค์ความรู้ และด้านประเพณีวัฒนธรรม โดยทรัพยากรทางวัฒนธรรมดังกล่าวมีศักยภาพที่เอื้อต่อการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์ทั้งในมิติด้านศักยภาพในการดึงดูดใจ ด้านศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว และด้านศักยภาพในการบริหารจัดการ ดังนั้นแนวทางการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์ของชุมชนในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 จึงสามารถดำเนินการภายใต้มิติการพัฒนาศักยภาพขององค์ประกอบทางการท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็น (1) ศักยภาพด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว ควรพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในชุมชนเช่น ป้ายบอกเส้นทางเข้าถึง ห้องน้ำ เครื่องมือสื่อความหมาย เป็นต้น กิจกรรมการท่องเที่ยว และมีคฤหาสน์ท้องถิ่น (2) ด้านศักยภาพการรองรับด้านการท่องเที่ยว ควรพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ต้อนรับนักท่องเที่ยว และศักยภาพด้านการสร้างเครือข่ายทางการท่องเที่ยว และ (3) ศักยภาพด้านการบริหารจัดการ มุ่งเน้นการสร้างจิตสำนึกและการตระหนักรู้ของคนในชุมชนและเยาวชน และควรมีการจัดตั้งกลุ่มในการบริหารจัดการท่องเที่ยวให้เกิดความชัดเจน นอกจากนี้ การพัฒนาชุมชนในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 สามารถดำเนินการพัฒนาการท่องเที่ยวโดย (1) การค้นหาอัตลักษณ์ของชุมชน (2) การสร้างความแตกต่างให้กับผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวบนฐานอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน (3) การสร้างมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ (4) การส่งเสริมการตลาดที่มุ่งเน้นการใช้คุณค่าเป็นฐานโดยการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์เป็นการเชื่อมคุณค่าสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนกับนักท่องเที่ยว

กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณกรมส่งเสริมวัฒนธรรม ผู้ให้การสนับสนุนทุนวิจัย ภายใต้งานวิจัยเรื่อง โครงการวิจัยการยกระดับคุณค่าและมูลค่าของทรัพยากรทางวัฒนธรรมของชุมชนในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2

ผ่านการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ประจำปีงบประมาณ 2562 รวมถึงผู้ที่ให้ความอนุเคราะห์ในการร่วมให้ข้อมูลภาคสนามไม่ว่าจะเป็น ผู้แทนจากภาคชุมชนทั้ง 4 ชุมชน ผู้แทนจากภาครัฐบาล ผู้แทนจากภาคเอกชน และนักท่องเที่ยวทุกท่าน

เอกสารอ้างอิง

- Cheewakreangkrai, A. 1999. **Creative Economy**. Bangkok. Bangkok Biz News. (in Thai)
- Chinnachot, P. and Chanteuk, T. 2016. “Creative Tourism Management Model for Suan Peuk”, **Silpakorn Thai Journal** 9(1). (in Thai)
- Department of Cultural Promotion, 2019. Vision Mission and Strategy. http://www.culture.go.th/culture_th/ewt_news.php?nid=3. 14 July. (in Thai)
- Det-um, P. 2013. “The Development of Creative Tourism: Conceptual Framework to Practical Guidelines for Thailand”, **Silpakorn Thai Journal** 33(2). (in Thai)
- Heetchan, P. n.d. **Creatively Cultural Tourism Development Strategy in Roi-et Province**, Roi-et Science and Cultural Center for Education, Roi-et. (in Thai)
- Jittangwattana, B. 2015. **The Development and Conservation of Tourist Attraction**. Bangkok. Press and Design Co.th. (in Thai)
- National Economic and Social Development Board. 2017. **The Tenth National Economic and Social Development Plan. 2017-2021**, 2017. Bangkok. (in Thai)
- Office of Tourist Attraction Development, Department of Tourism, 2016. **Manual for Quality Standard Evaluation of Cultural Tourist Attraction**. Bangkok. (in Thai)

- Pheuksakit, K. 2018. “Development guidelines for cultural tourist attraction: case study of Chantakhlam sub- district, Khao Kitchakoot district, Chantaburi province”, **Sriphathum University Academic Journal**, 10(1). (in Thai)
- Yongpittayapong, P. 2007. “**The Study of Identity of Thai Saek Ethnic Group in Mekong River, the Upper North Eastern Part for Tourism; The Case Study of Ard-sa-mard Community, Ard-sa-mard sub-district, Meung district, Nakonphanom province**”, Thai - International Tourism Journal 1(2007). (in Thai)